Lietas Nr. C27227811
Lietas arhīva Nr. CA-0471-15/21

**SPRIEDUMS**
**Latvijas Republikas vārdā**

2015.gada 30.aprīlī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese L.Grauda,

tiesneši G.Freimane un G.Ungurs,

ar sekretāri L.Čeveri,

piedaloties zvērinātam advokātam A.Raudiņam,

atklātā tiesas sēdē Rīgā, Brīvības bulvārī 34, izskatīja civillietu /pers. B/ prasībā pret /pers. C/ par vekseļa saistības atzīšanu par spēkā neesošu un prasījuma par saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu apstrīdēšanu, sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 17.jūnija spriedumu.

**Aprakstošā daļa**

**[1]** Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmumu lietā Nr. 3-12/2366 2011.g. bezstrīdus piespiedu izpildei nodota saistība starp /pers. B/, personas kods /personas kods/, un /pers. C/, personas kods /personas kods/, kas nodibināta ar 2011.gada 14.aprīļa vienkāršo vekseli, par galvenā parāda Ls 10 000 apmērā, ar vekseļa protestu saistīto izdevumu Ls 65,28 apmērā un tiesāšanās izdevumu Ls 204,61 apmērā piedziņu, kopā Ls 10 269,89 apmērā piedziņu (lietas 30.-31.lapa, 1.sējums).

**[2]** /pers. B/ vārdā /pers. B/ cēlis tiesā prasību pret /pers. C/ kurā, cita starpā, lūgts atzīt par spēkā neesošu no parakstīšanas brīža 2011.gada 14.aprīlī par labu /pers. C//pers. B/ Rodes parakstīto vienkāršo vekseli par summu Ls 10 000, kā arī no tā izrietošo vienkāršo vekseļsaistību; pilnībā atbrīvot /pers. B/ no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmuma lietā Nr.3-12/2366 2011.g. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu.

**[3]** Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2011.gada 12.oktobra lēmumu nolemts apturēt saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, kas noteikta ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmumu lietā Nr. 3-12/2366 2011.g., ar kuru nolemts nodot bezstrīdus piespiedu izpildei saistību starp /pers. B/, personas kods /personas kods/, un /pers. C/, personas kods /personas kods/, kas nodibināta ar 2011.gada 14.aprīļa vienkāršo vekseli, par galvenā parāda Ls 10 000 apmērā, ar vekseļa protestu saistīto izdevumu Ls 65,28 apmērā un tiesāšanās izdevumu Ls 204,61 apmērā piedziņu, kopā Ls 10 269,89 apmērā piedziņu (lietas 86.lapa).

**[4]** Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 30.maija spriedumu nolemts ierobežot /pers. B/ rīcībspēju tādās jomās kā maksājumu izdarīšana un saņemšana, darījumu slēgšana, rīcība šarmantu un tās pārvaldība, it īpaši nekustamā īpašuma atsavināšana, ieķīlāšana un apgrūtināšana ar lietu tiesībām, komercdarbības un saimnieciskās darbības veikšana. Tāpat nolemts nodibināt /pers. B/ aizgādību. Spriedums stājies likumīgā spēkā 2013.gada 4.jūlijā (lietas 119.lapa).

**[5]** Rīgas bāriņtiesa 2013.gada 18.septembrī par /pers. B/ aizgādni iecēlusi /pers. B/ (lietas 12.lapa).

**[6]** Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 17.jūnija spriedumu prasība noraidīta pilnībā, spriedumā ietverot tālāk norādītos argumentus un motīvus.

Nav strīds, ka prasītājs 2011.gada 14.aprīlī parakstīja vienkāršo vekseli Ls 10 000 vērtībā.

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmumu nodota bezstrīdus piespiedu izpildei saistība starp prasītāju un atbildētāju, kas nodibināta ar 2011.gada 14.aprīļa vienkāršo vekseli, par galvenā parāda Ls 10 000 apmērā, ar vekseļa protestu saistīto izdevumu Ls 65,28 apmērā un tiesāšanās izdevumu Ls 204,61 apmērā piedziņu, kopa Ls 10 269,89 apmērā piedziņu. Lēmums stājies spēkā nekavējoties, un tam ir izpildu dokumenta spēks.

Prasība par vienkāršā vekseļa atzīšanu par spēkā neesošu celta, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 406.pantu, kura pirmajā daļā noteikts: ja parādnieks uzskata, ka kreditora prasījums nav pamatots pēc būtības, viņš sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtīšanas dienas var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu prasījumu.

Vekseļu likuma 75.panta pirmajai daļā noteikts, ka vekselis ir vērtspapīrs, kas dod tā turētājam tiesības prasīt no vekseļa devēja vai akceptētajā samaksāt noteiktu naudas summu noteiktā termiņā un vietā.

Juridiskajā literatūrā vekselis definēts kā formāls, abstrakts vērtspapīrs, kas ietverts vienpusējā rakstiskā saistībā, kurā vekseļa devējs apņemas zināmā termiņā sagādāt vekseļa turētajām noteiktu naudas summu, vai nu tieši apsolot šo summu samaksāt (vienkāršā vekseli), vai uzdodot trešajai personai samaksāt šo summu (tratā) (*skat. Lēbers A. Vekseļtiesību pārskats. R., 1927, 13.lpp.*).

No vekseļa nav redzams tā izcelšanās pamats; tas paliek vekselī noslēpts – neziņams. No vekseļa ir tikai redzams, ka vekseļa devējs apsolās vekseļa ņēmējam noteiktā termiņā piegādāt zināmu naudas summu (*skat. Ž.Bundurs. Padomnieks vekseļu lietās. Rīga: apgāds ,,Zvaigzne ABC", 1994, 8.lpp.*).

No minētajām juridiskajā literatūrā izteiktajām atziņām, kas atspoguļotas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2012.gada 25.janvāra spriedumā civillietā Nr. SKC-29/2012, secināms, ka tiesai nav jāvērtē vekseļa izcelšanās pamats, jo vekselim ir saistību raksturs, ar ko saprot nevis kādu saistību, kuras rezultātā, iespējams, tiek izdots vekselis, bet gan saistību, ko neatkarīgi no kāda cita pamata rada vekselis. Tāpēc vekselis kā abstrakts akts apliecina tikai pienākumu maksāt, t.i., vekseļa devējam ir jāmaksā tikai tādēļ, ka viņš to izdevis, neatkarīgi no citām materiālajām saistībām.

Ņemot vērā iepriekšminēto, saistībā ar vekseļa juridisko raksturojumu, nav pamats vērtēt 2011.gada 14.aprīlī izdotā vienkāršā vekseļa saistību ar aizdevuma līgumu.

Civillikuma 1459.pants nosaka, ka viltus ir otras personas prettiesīgs maldinājums, lai viņu piedabūtu izdarīt viņas interesēm pretēju darbību vai atturēties no tā. Viltus var izpausties gan kā nepatiesu ziņu sniegšana, gan arī darījumā būtisku, patiesībai atbilstošu faktu noklusēšana.

Kā secināms no prasības pieteikuma, prasītājs nenoliedz, ka izteicis vēlēšanos parakstīt vienkāršo vekseli par labu vekseļa ņēmējam – atbildētājam. Izvērtējot apstākļus saistībā ar vienkāršā vekseļa parakstīšanu, tiesa secina, ka prasītājam nebija liegta iespēja iepazīties ar vekseļa saturu. Prasītājam pirms vekseļa parakstīšanas bija jāizvērtē savas spējas orientēties dokumenta saturā un tā parakstīšanas sekām.

Civillikuma 1405.pantā noteikts, ka lai darījumam būtu tiesīgs spēks, ir vajadzīgs, lai tā dalībniekiem būtu tiesībspēja un rīcībspēja; darījums, ko taisījusi tiesību vai rīcībspējas nespējīgas personas, nav spēkā. Nav strīda par to, ka uz vekseļa parakstīšanas brīdi prasītājs bija rīcībspējīgs. Lietā nav iesniegti pierādījumi par pretējo, līdz ar to prasītājam, slēdzot darījumu, bija pienākums iepazīties ar tā saturu un sekām, kādas viņš ar šo darījumu uzņemas.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2005.gada 5.oktobrī civillietā Nr. SKC-607, izskatot prasību par aizdevuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, norādījis, ka darījuma parakstīšana to neizlasot, nesaprotot nevar traktēt kā nepareizu, īstenībai neatbilstošu priekšstatu par darījuma priekšnoteikumiem vai informācijas trūkumu un tas nav pietiekams pamats saistīt ar Civillikuma 1441.pantā norādītajiem apstākļiem.

Tiesa atzīst, ka prasītājs nav pierādījis viltu, prettiesisku maldināšanu, kādu viņš pieļāvis parakstot vienkāršo vekseli. Līdz ar to viņam jāatbild par sekām, kādas viņš uzņēmies, parakstot to.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu, piemērojot tiesību normas, tiesa ņem vērā judikatūru.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija savā 2014.gada 12.februāra lēmumā Nr. CA-0178-14/27 atzinusi, ka pirmās instances tiesa, apmierinot prasību pret šo pašu atbildētāju par vienkāršā vekseļa atzīšanu par spēkā neesošu, nav ņēmusi vērā judikatūrā un juridiskajā literatūrā paustās atziņas, bet vadījusies vienīgi no savas iekšējās pārliecības, neizvērtējot lietā esošos pierādījumus.

**[7]** Apelācijas kārtībā spriedumu pilnā apmērā pārsūdzējis /pers. B/ aizgādnis /pers. B/.

/pers. B/ vekseli parakstīja pēc /pers. C/ mudinājuma, domājot, ka viņš paraksta „apdrošināšanas polisi" saskaņā ar Aizdevuma līguma 10.1.3. un 10.2.punktu, bez kuras aizdevuma līgums nebūs spēkā. Par „apdrošināšanas dokumenta" nepieciešamību viņu informēja arī zvērinātā notāre L.Lapiņa, kuras klātbūtnē tika parakstīts Aizdevuma līgums. Nekādu papildus aizdevumu /pers. B/ netika saņēmis, kā tikai Aizdevuma līgumā norādīto naudas summu Ls 3514,02.

Aizdevuma līguma 7.punktā parādās skaitlis EUR 10 000, kas norādīts kā maksimālā summa, līdz kādai sniedzas kopējais galvenā prasījuma un blakus prasījumu nodrošinājums. /pers. B/, parakstot vekseli un sava vājā veselības stāvokļa dēļ nespējot iedziļināties tā saturā, bet redzot šo pašu skaitli 10 000 domāja, ka parakstītais dokuments ir Aizdevuma līgumā minētā „apdrošināšanas polise".

Kā jāizskatās šādai apdrošināšanas polisei, /pers. B/ arī nezināja. Kopā ar Aizdevuma līgumu viņš atstāja savu parakstu uz vēl četriem dokumentiem: Aizdevuma aprēķina, Aizdevuma atmaksas grafika, kas bija Aizdevuma līguma pielikumi, ka arī Ķīlas līguma un Līguma par strīdu risināšanas kārtību, kas ir atsevišķi dokumenti. Gan Aizdevuma līgums, gan pārējie dokumenti ir pārspīlēti gari, sarežģīti un detalizēti, kā arī sīkā drukā, un /pers. B/ viņa veselības stāvokļa dēļ nebija iespējams ar tiem pilnvērtīgi iepazīties un izprast to būtību. Nepamatoti uzticoties /pers. C/, /pers. B/ parakstīja visus viņam iedotos dokumentus – gan minētos dokumentus notāres birojā, gan vēlāk vekseli bankas nodaļā.

Lietas materiālos nav pierādījumu, ka būtu pastāvējusi jebkāda cita nekustamā īpašuma apdrošināšanas polise par summu EUR 10 000, kā to apgalvo atbildētājs savos rakstveida paskaidrojumos.

Aizdevuma līgums tika noslēgts 2011.gada 14.aprīlī un saņemta naudas summa Ls 3514,02 jeb EUR 5000, saskaņā ar Aizdevuma līguma 1.punktu, komercdarbības finansēšanai.

Prasītāja rīcībā bija pierādījumi, ko tiesa atteicās pieņemt un izskatīt, kas apliecina, ka /pers. B/ nekad nav veicis nekādu komercdarbību, atskaitot sev piederošā nekustamā īpašuma /adrese A/ apsaimniekošanu, ko faktiski, slimību dēļ, viņš arī neveica.

Aizdevuma līguma nosacījumi tika iepriekš apspriesti un zvērināts notārs sagatavoja šo notariālo aktu.

Nekas šajā strīdā neliecina par to, ka /pers. B/ būtu nepieciešams lielāks naudas daudzums, nekā viņa izpaustajā gribā, kas tika iekļauta apspriestajā un sagatavotajā notariālajā aktā – Aizdevuma līgumā.

Kā apgalvo atbildētājs savos paskaidrojumos tiesā, tajā pašā dienā 2011.gada 14.aprīlī, /pers. B/ esot izteicis vēlēšanos saņemt vēl papildus Ls 10 000, kas esot tikuši izsniegti skaidrā naudā, bet naudas aizdevums noformēts ar Vienkāršo vekseli par Ls 10 000. Atbildētājs apgalvo, ka tādā veidā izsniedzis prasītājam aizdevumu ar 0% likmi. Tajā pat laikā, faktiskā procentu likme par aizdevumu Ls 3514,02 jeb EUR 5000 saskaņā ar Aizdevuma līgumu bija 6,6% mēnesī.

Par to, ka /pers. B/ ir parakstījis vekseli, strīds nepastāv. Strīds pastāv tikai par to, vai /pers. B/ bija sapratis ko paraksta un vai viņš bija saņēmis naudas summu Ls 10 000, kas būtu jāatdod /pers. C/.

Atbildētājs/pers. C/ un viņa pārstāve savās mutiskajās liecībās tiesas sēdēs par to, kurā adresē tika parakstīts vekselis un kur it kā tika izsniegti Ls 10 000, skaidrā naudā, sniedza nekonsekventus un pretrunīgus paskaidrojumus, vispirms apgalvojot, ka tas noticis atbildētāja dzīvoklī, bet nākošajā tiesas sēdē jau apgalvojot, ka tas noticis bankas filiālē. Atbildētājs arī nevarēja paskaidrot, kādās naudas vienībās it kā tika izsniegti Ls 10 000 skaidrā naudā.

Tas saskan ar prasītāja apgalvoto, ka viņš pret parakstīto vekseli nekādu naudas summu no atbildētāja nav saņēmis.

Latvijas Republikas Ministru Kabineta noteikumi Nr.237, kas bija spēkā uz 2011.gada 14.aprīli, paredz, ka darījumi skaidrā naudā starp fiziskām personām par summu, kas pārsniedz Ls 3000, ir jādeklarē Valsts ieņēmumu dienestā. Lietā nav pierādījumu, ka /pers. C/ būtu deklarējis strīdus darījumu ar vekseli kā skaidras naudas aizdevumu.

Uz vekseļa parakstīšanas laiku /pers. B/ bija 71 gads. Nekad savā mūža /pers. B/ nebija nevienam izsniedzis vekseli.

Saskaņā ar Vekseļu likuma 75.pantu, vekselis ir vērtspapīrs, kas dod tā turētājam tiesības prasīt no vekseļa devēja vai akceptētajā samaksāt noteiktu naudas summu noteiktā termiņā un vietā.

To, ka vekselis ir formāls, abstrakts vērtspapīrs un pat nesaņemot papildus naudas līdzekļus /pers. B/ būtu jāatmaksā arī Ls 10 000, /pers. B/ netika izskaidrots.

Līdz ar to /pers. B/ uzskata, ka ir piedabūts parakstīt vekseli izmantojot tā nezināšanas par tiesiskām normām un par darījuma šķiru (Civillikuma 1441.p., 1447.p.).

Viltus, saskaņā ar Civillikuma 1459.pantu ir personas prettiesīgs maldinājums, lai viņu piedabūtu izdarīt viņas interesēm pretēju darbību vai atturēties no tās.

/pers. C/, maldinot /pers. B/ par lietas faktiskajiem apstākļiem, neizskaidrojot sekas, kādas var rasties, parakstot vekseli, pierunāja /pers. B/ parakstīt šo vienkāršo vekseli. Šāda darbība bija pretēja /pers. B/ interesēm.

Saskaņā ar Civillikuma 1431.pantu, parakstot vekseli, /pers. B/ nebija personīgas intereses un ierunas tiesības. Līdz ar to akta parakstīšana, ja tā parakstītājam nebija personiskas intereses, kā arī akta saturs parakstītājam nebija zināms un tas netika izskaidrots, nerada tiesiskas sekas.

Viltus var izpausties gan kā nepatiesu ziņu sniegšana, gan arī darījuma būtisku, patiesībai atbilstošu faktu noklusēšana. Šajā gadījumā bija būtisku, patiesībai atbilstošu faktu noklusēšana un to slēpšana par vekseļa tiesisko spēku un tā nozīmi darījumā.

Tika izmantots arī /pers. B/ vecums un tā garīgās uztveres traucējumi, ko tiesa vispār nevērtēja, jo uzskatīja, ka uz vekseļa parakstīšanas brīdi prasītājs bija rīcībspējīgs.

Ja lietā nav tiesas sprieduma, ar kuru /pers. B/ būtu atzīts par rīcībnespējīgu, tas nenozīmē, ka viņš uz darījuma taisīšanas laiku būtu bijis rīcībspējīgs, ja lietā ir pierādījumi, kas apliecina viņa gara darbības traucējumus.

Kā izriet no ārsta Dr. /pers. N/ slēdziena, kas bija tiesas rīcībā, laika posmā no 1995. - 1997.gadam /pers. B/ ir slimojis ar neiroimopātiju (polimialģiju), ir bijusi otrās grupas invaliditāte. 1985.gadā pārslimoja ērču encefalītu un jersiniozi. Pēdējos 4-5 gadus viņam ir hronisks bezmiegs un biežas sūdzības par galvassāpēm. Ar katru mēnesi viņš kļūst izklaidīgāks, neizprot sadzīves lietas un ģimenes finansiālo situāciju, kļuvis neapjēdzīgs. lētticīgs. Neinformējot un nesaskaņojot ar ģimenes locekļiem veic sev un ģimenei neizdevīgus un neizprotamus civiltiesiskus darījumus – svešām personām ir aizdevis naudas līdzekļus, izrakstījis vekseļus u.c., tā kaitējot ne tika sev, bet arī ģimenes locekļiem.

Dr. /pers. N/ 2011.gada 14.septembra slēdzienā arī norādīts, ka kontakts ar /pers. B/ apgrūtināts, jo pacients ir pacilātā garastāvoklī, smaida, nespēj sakarīgi pastāstīt par savām finanšu lietām. Uzmanība nenoturīga. Spriedumi aplami, subjektīvi. Savas veiktās finanšu lietas (paraksti, galvojumi, kredīti) neizprot. Pēdējā laikā vāji orientējas zināmā vietā, visur pavada sieva vai dēls. Kļuvis noslēgts, nerunīgs, smaida.

Diagnoze: „psihiski traucējumi sakarā ar ilgstošu galvas smadzeņu disfunkciju. psihoorganīsks sindroms (eiforiskais variants), ar pāreju uz organiskas dēmenees sindromu. Organisks hīpomaniakāls sindroms. Organiski personības traucējumi". Rekomendēta tuvinieku uzraudzība un aprūpe.

Šis ārsta slēdziens ir viens no pierādījumiem, kas apstiprina /pers. B/ rīcības nespēju 2011.gada 14.aprīlī, parakstot vienkāršo vekseli. Šis ārsta slēdziens materializējas Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 30.maija spriedumā, ar kuru tika ierobežota /pers. B/ rīcībspēja.

Lietā nav pierādījumu, ka šajā laika posmā, no Dr. /pers. N/ slēdzienā minētā laika posma 1985.gada līdz 2013.gada 30.maija spriedumam, /pers. B/ veselība būtu uzlabojusies.

Ja veselības stāvoklis nebija uzlabojies, tad /pers. B/ nevarēja saprast savas rīcības sekas, parakstot šo vienkāršo vekseli un uzņemties parādnieka atbildību.

Saskaņā ar Civillikuma 1409.pantu, 1415.pantu šādi taisīti tiesiski darījumi nav spēkā.

/pers. B/ vietā visas uzņemtās parādu saistības dzēš viņa radinieki. Arī tās, ko /pers. B/ uzņēmās ar 2011.gada 14.aprīļa Aizdevuma līgumu ir dzēstas. Papildus saistības, pret abstraktiem vērtspapīriem, pēc kuriem pat nav saņemta nauda, dzēst nav pamata.

Izskatot prasītāja lūgumus, tiesa noraidīja lūgumus pieaicināt lieciniekus, kas varētu sniegt liecības par lietas apstākļiem.

**[8]** Tiesas sēdē prasītāja pārstāvis /pers. B/ prasību un apelācijas sūdzību uzturēja.

Atbildētāja pārstāvis /pers. O/ prasību neatzina.

**Motīvu daļa**

**[9]** Noklausoties pušu pārstāvju paskaidrojumus, pārbaudot un izvērtējot lietas materiālus, noklausoties liecinieku /pers. P/ un /pers. R/ liecības un ekspertes /pers. S/ teikto, tiesu kolēģija uzskata, ka prasība ir apmierināma.

**[10]** Saskaņā ar Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajā sūdzībā.

**[11]** Tiesisks darījums ir atļautā kārtā izdarīta darbība tiesisku attiecību nodibināšanai, pārgrozīšanai vai izbeigšanai (Civillikuma 1403.pants). Katrā tiesiskā darījumā jāņem vērā dalībnieki, priekšmets, gribas izteikums, sastāvdaļas un forma (Civillikuma 1404.pants).

Sākotnēji prasītājs, šobrīd tā aizgādnis, apstrīd prasītāja 2011.gada 14.aprīļa parakstīto vienkāršo vekseli un uz tā pamata bezstrīdus piespiedu izpildei nodoto saistību, kā galveno pamatu minot prasītāja veselības stāvokli, kas liedza viņam saprast rīcības nozīmi un sekas.

Civillikuma 1405.pants (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2012.gada 31.decembrim) nosaka, ka, lai darījumam būtu tiesīgs spēks, ir vajadzīgs, lai tā dalībniekiem būtu tiesību spēja un rīcības spēja; darījumi, ko taisījušas tiesību vai rīcības nespējīgas personas, nav spēkā.

Ar Rīgas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 30.maija spriedumu /pers. B/ ierobežota rīcībspēja tādās jomās kā maksājumu izdarīšana un saņemšana, darījumu slēgšana, rīcība ar mantu un tās pārvaldība, it īpaši nekustamā īpašuma atsavināšana, ieķīlāšana un apgrūtināšana ar lietu tiesībām, komercdarbības un saimnieciskās darbības veikšana, nodibinot viņam aizgādnību un ar Rīgas bāriņtiesas 2013.gada 18.septembra lēmumu par /pers. B/ aizgādni spriedumā minētajās jomās iecelts /pers. B/.

Apelācijas instances tiesā ir iesniegts arī ambulatorās tiesu psihiatriskās ekspertīzes 2014.gada 28.novembra atzinums Nr. 704/2014, kas sagatavots citā civillietā pamatojoties Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas lēmumu.

Minētajā atzinumā VSIA „Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas cents" eksperte /pers. S/ (sertificēta tiesu eksperte personas psihiskā stāvokļa izpētes specialitātē) atzinusi, ka precīzi noteikt no kura laika /pers. B/ nevarēja saprast savas rīcības sekas nav iespējams, ar vislielāko varbūtību, ka no 2000-šo gadu vidus.

Tāpat atzinumā norādīts, ka ekspertīzes laikā /pers. B/ konstatē vāju orientāciju laikā un vietā, izteikti pazeminātu atmiņu, lēnu, konkrētu domāšanu ar nespēju veidot loģiskus secinājumus, ātri gaistošu uzmanību, eiforisku garastāvokļa fonu, nespēju saprast, izvērtēt un analizēt tās situācijas, kas pārsniedz pašas ikdienišķās, vieglprātīgu attieksmi pret pašreizējo situāciju un slēgto darījumu 2011.gada janvārī.

Atzīts, ka ar vislielāko varbūtību 2011.gada janvārī /pers. B/ bija plānprātība, kas liedza viņam vadīt savu rīcību un saprast savas rīcības tiesisko nozīmi, ar viņu bija viegli manipulēt un viņu varēja viegli ietekmēt, jo aterosklerotiskie procesi un atrofiskie procesi smadzenēs neiestājas vienā mirklī, bet tas ir vairāku mēnešu, pat gadu laikā.

Kaut arī tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumā minētie secinājumi nav doti kategoriskā formā, bet lietojot frāzi „ar vislielāko varbūtību", Civillietu tiesu kolēģija no ekspertu atzinumos norādītā secina, ka kategoriskā formā šo atzinumus dot ekspertiem liedz tas, ka viņu rīcībā nodotā medicīniskā dokumentācija ir nepilnīga.

No lietā esošajiem, tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumiem nepārprotami izriet, ka garīgās darbības traucējumi – plānprātība /pers. B/ ir attīstījusies pakāpeniski ilgstošā laika periodā.

Nopratināta tiesas sēdē eksperte /pers. S/ paskaidroja, ka ekspertīzes laikā ar /pers. B/ bija iespējams runāt vienīgi par vienkāršām tēmām. /pers. B/ neizprata nekādu darījumu būtību, neizprotot tos pat pēc nosaukuma. Izlasīto nevarēja saprast. /pers. B/ formāli varēja atšķirt naudu no, piemēram, trolejbusa biļetēm, bet veidot loģiskus spriedumus, analizēt situāciju viņš nebija spējīgs. Ārēji priekšmetiski varēja pateikt vai viņam ir iedota nauda, papīrs, vai dokuments, bet izprast situāciju viņš nebija spējīgs. Varēja nosaukt nominālu, pazina ciparus, bet nevarēja veikt saskaitīšanas darbības. /pers. B/ plānprātība tika konstatēta jau 2011.gada 14.septembrī, kad viņu konsultēja Dr. /pers. N/. Savukārt ekspertīzes laikā /pers. B/ bija dziļa plānprātība.

Civillikuma 1409.pants (redakcijā, kas bija spēkā vekseļa parakstīšanas brīdī, t.i. līdz 2012.gada 31.decembrim) noteica, ka tiesiski darījumi, ko taisījušas rīcības spējīgas personas nesamaņas vai gara darbības traucējuma stāvoklī, nav spēkā.

Savukārt pašreizējā redakcijā (spēkā no 2013.gada 1.janvāra) Civillikuma 1409.pants noteic, ka tiesiski darījumi, ko taisījušas rīcībspējīgas personas nesamaņas stāvoklī vai nespējot saprast savas darbības nozīmi vai nespējot savu darbību vadīt, nav spēkā.

Civillietu tiesu kolēģija atzīst, ka atbilstoši minētajai likuma normai (gan iepriekšējā, gan pašlaik spēkā esošajā redakcijā) ir pamats atzīt par spēkā neesošu 2011.gada 14.aprīļa vienkāršo vekseli.

Gribas izteikums ir katra tiesiska darījuma pamatelements (Civillikuma 1427.pants), t.i., uz noteiktu tiesisko seku iestāšanos vērsts privāts gribas izpaudums (*sk. E.Kalniņš. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 137.lpp.)*.

No apelācijas instances tiesā iesniegtā tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinuma, kurš taisīts citā civillietā, izriet, ka eksperte ar vislielāko varbūtību secinājusi, ka vienkāršā vekseļa parakstīšanas laikā /pers. B/ jau bija gara darbības traucējumi – plānprātība, kas liedza viņam saprast savas rīcības nozīmi un

sekas, jo vienkāršais vekselis parakstīts 2011.gada 14.aprīlī, bet eksperte atzinusi, ka /pers. B/ bija plānprātīgs jau no 2000-šo gadu vidus, tātad no 2005.gada.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 97.panta pirmo daļu tiesa pierādījumus novērtē pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.

Tiesību doktrīnā norādīts, ka (..) pierādījumi jāvērtē kopumā, nevis izolēti (..), jānosaka pierādījumu nozīmība saistībā ar lietā nosakāmiem apstākļiem un faktiem, (..) jāizdara secinājums par pierādījumu pietiekamību *(sk. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārējā zinātniskā redakcijā.- Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2006., 183.lpp.).*

Tiesu kolēģijai, izvērtējot visus lietā esošos rakstveida pierādījumus un tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus to savstarpējā kopumā, nerodas šaubas, ka, jau no 2000-to gadu vidus, tātad arī 2011.gada aprīļa mēnesī /pers. B/ bija izteikti psihiskie traucējumi (kas atbilst plānprātībai), kas liedza viņam vadīt savu rīcību un saprast savas rīcības tiesisko nozīmi, kas dod pamatu atzīt, ka /pers. B/ nevarēja uzņemties saistības, kas pakļautas bezstrīdus piespiedu izpildei pamatojoties uz viņa 2011.gada 14.aprīlī parakstīto vekseli, jo viņš sava veselības stāvokļa dēļ nevarēja saprast savu rīcību.

Līdz ar to /pers. B/ 2011.gada 14.aprīlī par labu /pers. C/ parakstītais vienkāršais vekselis par summu Ls 10 000 nav spēkā. Secīgi nav spēkā arī no minētā vekseļa izrietošā vienkāršā vekseļsaistība un attiecīgi /pers. B/ pilnībā atbrīvojams no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmuma lietā Nr.3-12/2366 2011.g. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu.

**[12]** Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus. Prasītājs, iesniedzot prasību, ir samaksājis valsts nodevu EUR 234,77 (Ls 165,00) apmērā, kancelejas nodevu par liecinieku uzaicināšanu EUR 25,61 (Ls 18,00) un ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus EUR 6,26 (Ls 4,40). Iesniedzot apelācijas sūdzību, prasītājs ir samaksājis valsts nodevu EUR 234,77 apmērā. Tā kā tiesvedības ietvaros tika nopratinātas tikai divas liecinieces /pers. P/ un /pers. R/, tad no atbildētāja par labu prasītājam piedzenama kancelejas nodevas daļa EUR 8,54, kas atbilst kancelejas nodevai par divu liecinieku uzaicināšanu. Līdz ar to no atbildētāja par labu prasītājam piedzenami tiesas izdevumi kopā EUR 484,34 apmērā.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 42.panta pirmo daļu tiesas izdevumi, ja prasītājs no to samaksāšanas bijis atbrīvots, piespriežami no atbildētāja valsts ienākumos proporcionāli apmierinātajai prasījuma daļai.

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneses 2011.gada 3.oktobra lēmumu prasītājs daļēji atbrīvots no valsts nodevas samaksas par prasības pieteikuma iesniegšanu EUR 234,77 (Ls 165,00) apmērā, savukārt ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneses 2014.gada 28.augusta lēmumu prasītājs daļēji atbrīvots no valsts nodevas par apelācijas sūdzības iesniegšanu EUR 234,77 apmērā. Līdz ar to no atbildētāja valsts ienākumos piedzenami tiesas izdevumi EUR 469,54 apmērā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 39.panta pirmās daļas 5.punktam un valsts akciju sabiedrības „Latvijas/Nosaukums E/ tarifiem ar tiesas pavēstu piegādāšanu un izsniegšanu saistītie izdevumi šajā lietā ir bijuši EUR 40,30. Pie prasības iesniegšanas prasītājs tos bija apmaksājis EUR 6,26 (Ls 4,40) apmērā, līdz ar to starpība EUR 24,94 apmērā ir piedzenama no atbildētāja valsts ienākumos atbilstoši Civilprocesa likuma 42.panta pirmās daļas jēgai un mērķim.

**[13]** Saskaņā ar Civilprocesa likuma 204.$^{1}$pantu sprieduma labprātīgas izpildes termiņš nosakāms 10 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas. Šajā termiņā valsts labā piedzenamo tiesas izdevumu samaksu apliecinošs dokuments iesniedzams Rīgas apgabaltiesā.

Civillietu tiesu kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesa izspriedusi strīdu kļūdaini.

**Rezolutīvā daļa**

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 430., 432. un 434.pantu, Civillietu tiesu kolēģija

**nosprieda:**

**prasību apmierināt pilnā apmērā.**

**Atzīt** par spēkā neesošu no parakstīšanas brīža 2011.gada 14.aprīlī par labu /pers. C/, personas kods /personas kods/, /pers. B/, personas kods /personas kods/, parakstīto vienkāršo vekseli par summu EUR 14 228,72 (LVL 10 000), kā arī no tā izrietošo vienkāršo vekseļsaistību.

**Pilnībā atbrīvot** /pers. B/, personas kods /personas kods/, no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 25.augusta lēmuma lietā Nr.3-12/2366 2011.g. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu.

**Piedzīt** no /pers. C/, personas kods /personas kods/, par labu /pers. B/, personas kods /personas kods/, tiesas izdevumus – EUR 484,34 (četri simti astoņdesmit četri *euro* un 34 *euro* centi).

**Piedzīt** no /pers. C/, personas kods /personas kods/, valsts labā tiesas izdevumus EUR 469,54 (četri simti sešdesmit deviņi *euro* un 54 *euro* centi).

**Piedzīt** no /pers. C/, personas kods /personas kods/, valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus EUR 24,94 (divdesmit četri *euro* un 94 *euro* centi).

**Noteikt** sprieduma daļā par piedziņu labprātīgai izpildei 10 dienu termiņu no sprieduma spēkā stāšanās dienas. Šajā termiņā valsts labā piedzenamo tiesas izdevumu samaksu apliecinošs dokuments iesniedzams Rīgas apgabaltiesā.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 30 (trīsdesmit) dienu laikā no pilna sprieduma sastādīšanas dienas, Augstākās tiesas Civillietu departamentam, kasācijas sūdzību iesniedzot Rīgas apgabaltiesā.

Pilns spriedums pieejams no 2015.gada 12.maija.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja (paraksts) L.Grauda

Tiesneši (paraksts) G.Freimane

(paraksts) G.Ungurs